

Тақризи

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи номзидии Қурбонова Фарангис Абдурахмоновна дар мавзӯи «Асосҳои педагогии ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзиди илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самти илм, ки аз рӯйи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст.

Диссертатсияи номзидии унвончу Қурбонова Фарангис Абдурахмоновна «Асосҳои педагогии ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба мазмуни бандҳои зерини шиносномаи ихтисоси илмӣ 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот мувофиқ мебошад:

– банди 3 – «Антропологияи педагогӣ» (низомҳои /шароитҳои/ рушди шахс дар чараёни таълим, тарбия, таҳсилот);

– банди 4 – «Назария ва концепсияи таълим» (қонуниятҳо, принсипҳои таълими кӯдак дар давраҳои гуногуни ба камол расидани ӯ; фардиқунонӣ ва тафриқаи таълим; намудҳо ва амсилаҳои таълим, доираи татбиқи онҳо; технологияҳои таълим; концепсияҳои рушди таъминоти таълимӣ-тарбиявии раванди таълим ва воситаҳои таълим, махсусиятҳои таълим дар зинаҳои гуногуни таҳсилот) мувофиқ мебошад.

Мубрамии мавзӯи таҳқиқот. Диссертатсияи Қурбонова Фарангис Абдурахмоновна ба масъалаи таълими ҳамгиро чун яке аз методҳои пешқадам, аллақай дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва олий ҳангоми омӯзиши фанҳои гуногун мавриди истифода қарор гирифтааст. ба таҳқиқи масъалаи муҳимми соҳаи маориф - «Асосҳои педагогии ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон» бахшида шудааст, ки дар шароити кунунӣ бе

шубҳа мубрам маҳсуб доништа шуда, натиҷаҳои тадқиқот барои дар сатҳу сифати зарурӣ ба роҳ мондани таълими забони хориҷӣ (англисӣ) мусоидат хоҳанд кард.

Бояд зикр намуд, ки таълими ҳамгиро чун яке аз методҳои пешқадам, аллакай дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва олӣ ҳангоми омӯзиши фанҳои гуногун мавриди истифода қарор гирифтааст. Бо назардошти муҳимияти масъалаи истифодаи методи мазкур дар раванди таълиму тарбия таваҷҷуҳи муҳаққиқони хориҷӣ ва ҳамчунин, олимону методистони ватанӣ ба омӯзишу таҳқиқу татбиқи он беш аз пеш меафзояд.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Шиносоӣ бо мазмуни таҳқиқоти диссертатсионӣ аз он гувоҳӣ медиҳад, ки муаллиф дар давоми фаъолияти илмӣ худ асосҳои назариявӣю методологӣ ва хулосаву натиҷагирӣҳои қори таҳқиқотии мазкурро мустақилона ба шакл даровардааст. Унвончу доир ба мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ қорҳои озмоишӣ-таҷрибавӣ гузаронида, ҷиҳати амалӣ намудани онҳо кӯшиши зиёд ба харҷ додааст, ки ин албатта аз саҳми шахсии муаллифи диссертатсия гувоҳӣ медиҳад.

Мақсади таҳқиқот аз ҷиҳати илмӣ асоснок намудани шакл ва усулҳои самараноки татбиқи ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ба ҳисоб меравад.

Бо дарназардошти мақсади таҳқиқот унвончу ҳалли вазифаҳои зеринро ба миён гузоштааст, ки татбиқи онҳо аз бисёр ҷиҳат ба баланд бардоштани сифати таҳсилот дар дарсҳои забони англисӣ мусоидат тменамоянд:

- таҳқиқи асосҳои назариявӣ-методологӣ шароитҳои педагогӣю таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- муайян намудани хусусиятҳои ҳоси ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ;

- таҳлили ҳамгироии таълими забони англисӣ вобаста ба

шароитҳои рушди ҷомеаи муосир;

– таҳлил ва баррасии мавқеи дарсҳои забони англисӣ дар ташаккули зеҳнии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти умумии ҷумҳурӣ;

– арзёбии шароитҳо ва роҳу усулҳои самарабахши татбиқи ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ;

– интихоби таҳлили маводи таълимӣ ва ташкили корҳои мустақилонаи хонандагон бо назардошти ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки дар диссертатсия шаклҳои самараноки ҳамгироии таълими забони англисӣ коркард шудаанд, ки ба баланд бардоштани сифати таҳсилот дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ мусоидат менамоянд. Инчунин шартҳои педагогии ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ дар шароити муосир муайян карда шудааст.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот аз он иборат аст, ки унвончу вобаста ба мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ солҳои тӯлонӣ таҳқиқот бурда, асарҳои зиёди педагогӣ, психологӣ, махсусан адабиёти ба мавзӯ марбутбударо таҳлил намуда, ҳамзамон кӯшиш намудааст, ки нуқтаи назари илмӣ хешро пешниҳод намудааст.

Тасвир ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Унвончу оид ба натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ борҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва минтақавӣ иштирок ва бо маъруза баромад намудааст. Мазмуни асосии таҳқиқот дар 4 мақолаи дар маҷаллаҳои тақризнавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Комиссияи олии аттестатсионии Вазорати маориф ва илми Федератсияи Россия инъикос ёфтаанд. Инчунин аз ҷониби муаллифи диссертатсия 3 мақола дар дигар нашрияҳо интишор гардида, ҳамзамон, натиҷаҳои таҳқиқот дар ҷаласаҳои кафедраи педагогикаи умумидонишгоҳии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон муҳокима гардидаанд.

Диссертатсия аз муқаддима, ду боб, шаш зербанд, хулосаи умумӣ ва рӯйхати адабиёт иборат мебошад.

Дар муқаддима зарурати мавзуи интихобшуда асоснок карда шуда, мақсад, объект, предмет, фарзия ва вазифаҳои таҳқиқот муқаррар гардида, навигарии таҳқиқот, аҳамияти назариявӣ ва амалии диссертатсия, муқаррароти асосии ба ҳимоя пешниҳодгардида муайян карда шудааст.

Боби аввали диссертатсия ба масъалаи «**Асосҳои назариявӣ-методологии таҳқиқи шароитҳои педагогии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон**» бахшида шуда, масъалаҳои хусусиятҳои хосси ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, ҳамгироии таълими забони англисӣ вобаста ба шароитҳои рушди ҷомеаи муосир, мавқеи дарсҳои забони англисӣ дар ташаккули зеҳнии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар бар мегирад.

Дар боби мазкур зарурати омӯзиши забонҳои хориҷӣ дар шароити муосир, мушкилоти таълими забони хориҷӣ, аз ҷумла забони англисӣ ва таҳлили масоили таълими ҳамгиро дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ мавриди таҳқиқ қарор дода шуда, хусусиятҳои хоси ҳамгироии таълими забони англисӣ дар шароити имрӯзаи низоми маорифи мамлакат мавриди омӯзиш ва таҳқиқ қарор дода шудааст.

Ҷи тавре ки унвонҷу таъкид менамояд, яке аз мушкилоти мактаби муосир ин дар сатҳи зарурӣ рушд наёфтани алоқаи байни фанҳо мебошад. Таъмини алоқамандии байни фанҳо ба такмил ва мукамалгардии донишҳо, ҳамчунин, таҳкими маҳорату малакаи хонандагон барои ҳосил намудани таассуроти нав доир ба равандҳо ва зухуроти ҳаёти моддию маънавӣ мебошад.

Воқеан, таҳлил ва омӯзиши равандҳои инноватсионие, ки имрӯз дар низоми маориф ҷараён доранд, водор месозанд, ки масъалаи ҷустуҷӯи роҳу василаҳо ва захираҳои омода намудани шахсиятҳои дорои дараҷаи баланди таҳсилот ва аз ҷиҳати зеҳнӣ рушдёфта бояд аҳамияти муҳим

пайдо намуда, дар маркази таваҷҷуҳи мақомоти давлатии соҳаи мазкур қарор гирад.

Унвончу доир ба ҷой доштани андешаҳои мухталиф зимни таҳқиқи масъалаи таълими ҳамгиро дар раванди таълиму тарбия дар шароити муосир изҳори ақида намуда, зикр менамояд, ки дар воқеан доир ба ҳадафҳо ва вазифаҳои оид ба ин методи таълим дар байни муаллифон ақидаи ягона вучуд надорад.

Лозим ба ёдоварист, ки раванди рушди ҷомеаи муосири Тоҷикистон собит месозад, ки дар кишвари мо таваҷҷуҳ ба омӯзиши забонҳои хориҷӣ, махсусан, забонҳои русӣ ва англисӣ меафзояд, зеро ки вобаста ба рушди бомароми ҳаёти иқтисодӣ иҷтимоӣ ва фарҳангии мамлакат талабот ба азхудкунии онҳо чун воситаи муошират ва рушди муносибатҳои ҷамъиятӣ рӯ ба афзудан дорад. Аз ин ҷост, ки диссертант дуруст таъкид менамояд, ки зимни омӯзиши забони хориҷӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олӣ низ барои омӯзиши методикаи таълими забони хориҷӣ, хусусан, дар муассисаҳои таҳсилоти олии ғайризабонӣ, ки забон ҷанни асосии таҳассусӣ ба ҳисоб намеравад, вақти таълимии нокифоя ҷудо карда шудааст. Ҳалли проблемҳои мазкур фақат дар шароити созмондиҳии дурусти гузаронидани машғулиятҳо оид ба забони хориҷӣ имконпазир мегардад (с.39).

Диссертант эътироф намудааст, ки омӯзиши забонҳои хориҷӣ, хусусан, забони англисӣ чун яке аз забонҳои хеле сернуфузу маъруфиятёфтаи олам ҷиҳати амалӣ намудани ҳадафҳои болозикр нақши муҳим дорад. Омӯзиши забони хориҷӣ, қабл аз ҳама, барои амалисозии ҳадафҳои тарбиявӣ ҷаҳонбинӣ ва амалии ташаккул ва рушди инсонӣ бомаърифат барои ҷомеа мусоидат менамояд. Айни ҳол барои ноил шудан ба чунин ҳадафҳо ҳар як ҷомеаи рушдёфта талош меварзад, ки маҳз тавассути омӯзиши забони хориҷӣ барои пайваст шудан ба равандҳои фарҳанги ҷаҳонӣ ва илму технологияи муосир дастрасӣ пайдо намояд. Татбиқи ин равандҳо бошад, муносибати маҷмуии аҳли ҷомеаро

бо ҳадафҳои таълиму тарбия, аз ҷумла ба омӯзиши забони хориҷӣ, тақозо менамояд (с.57).

Таҷриба собит месозад, ки амалӣ намудани чунин ҳадафҳо аз ҳар узви ҷомеа ҳисси баланди масъулият ва аз амалисозандагони сиёсати давлатӣ дар соҳаи таҳсилот сатҳи зарурии касбиятро талаб мекунад. Аз ин рӯ, амалисозии роҳу равиши самаранок дар тамоми чараёни таълим имконият медиҳад, ки на танҳо хонандагон забони хориҷиро хуб аз худ намоёнд, балки ҳамчун шахсият низ ташаккул меёбанд.

Боби дувуми диссертатсия «**Ҷамъбасти корҳои озмоишӣ-таҷрибавӣ оид ба шароитҳои педагогии татбиқи ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ**» унвон дошта, се зербандро дар бар гирифта, масъалаҳои шароитҳо ва роҳу усулҳои самарабахши татбиқи ҳамгироии таълими забони англисӣ; меёри интихоби маводи таълимӣ ва ташкили корҳои мустақилонаи хонандагон бо назардошти ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ мавриди таҳлилу омӯзиш қарор дода шудааст. Ҳамзамон дар боби мазкур натиҷаи корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ таҳлилу ҷамъбаст гардидааст. Муаллифи диссертатсия дар ин боб қайд менамояд, ки дар шароити муосир низоми таълиму тарбия ба навсозӣ ва такмили мунтазам ниёз дошта, талабот ба соҳаи мазкур ҳамасола тағйир меёбад. Вобаста ба ин, дар соҳаи таълим воситаҳои техникӣ рушд намуда, усулҳо ва технологияҳои муосир ба вучуд меоянд. Ҳамчунин, дар заминаи ворид гардидани дигаргуниҳо дар усулҳо ва технологияҳои таълим, талабот нисбат ба омӯзгорон ва хонандагон ҳам тағйир ёфта, аз онҳо масъулияти бештарро тақозо мекунад. Ҳамаи ин далели он аст, ки омӯзгори муосир, пеш аз ҳама, бояд нисбат ба худ серталабӣ зоҳир намуда, ҷиҳати такмили сатҳи дониш, ошноӣ пайдо намудан бо метод ва технологияи муосир, истифодаи воситаҳои нави техникӣ талош варзидад. Омӯзгор ҳамаи ин сифатҳо ва омилҳои муҳимро бо маҳорати махсус барои баланд бардоштани сатҳи дониши мактаббачагон равона созад.

Дар қисмати мазкури таҳқиқоти диссертатсионӣ, ки ба таҳқиқи масъалаи шароитҳо ва роҳу усулҳои самарабахши татбиқи ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ бахшида шудааст, муаллиф кӯшиш намудааст, ки, қабл аз ҳама, бо истифода аз метод ва технологияҳои муосир масъаларо мавриди таҳлил ва баррасӣ қарор диҳад. Вобаста ба ин, унвончу ба масъалаи мазкур таваҷҷуҳ намуда, зикр намудааст, ки яке аз марҳилаҳои муҳимтарини раванди таълим дар шароити муосир, ин ба таври фаъолияти мустақилона аз худ намудани дониш мебошад. Тавассути ташкили оқилонаи кори мустақилона барои хонандагон самараи фаъолияти маърифатии онҳо афзун мегардад. Зеро ки дар мактабҳои муосир шаклҳои мухталифи кори мустақилона ба таври васеъ роҳандозӣ шуда, муҳтавои асосии концепсияи дидактикаи ватанӣ ва яке аз омилҳои муҳими баланд бардоштани сифати дониши хонандагон маҳсуб мешаванд.

Ба андешаи муҳаққиқ зери мафҳуми фаъолияти таълимӣ, раванди машғулияти хонанда, ки дар синф амалӣ мегардад, фаҳмида мешавад. Ташкили фаъолияти таълимии мактаббачаро бошад, кори синфӣ, хонагӣ, беруназсинфӣ ва кори мустақилона дар заминаи фанни таълимӣ ташкил менамояд. Дар кори мустақилона ҳавасмандӣ, мақсаднокӣ, мустақилият, худидоракунии ва дигар сифатҳои шахсии хонанда зухур мекунад ва метавонад барои ташаккули мавқеи мактаббача дар раванди таълим ҳамчун заминаи асосӣ хидмат кунад (с. 101).

Лозим ба тазаккур аст, ки унвончу таваҷҷуҳи асосиро, қабл аз ҳама, ба гузаронидани озмоиши педагогӣ тариқи саволнома-анкетаҳо, тестҳо, қорҳои хаттӣ-санҷишӣ, пурсишҳо ё саволномаҳо ба таври шифоҳӣ ва хаттӣ равона сохтааст. Пурсишҳо тибқи саволномаҳо барои хонандагони синфҳои болоӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии шаҳри Душанбе ва ноҳияи Рӯдакӣ гузаронида шуда, натиҷаҳои он дар шакли ҷадвалҳо ва диаграммаҳо пешниҳод шудаанд.

Муаллиф дар натиҷаи санҷиши натиҷаҳои методи таълими ҳамгирошуда зимни таълими забони хориҷӣ (англисӣ) ва ташаккули

нутқи хонандагони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ доир ба муассиряи он натиҷагирӣ намудааст. Бояд зикр намуд, ки матнҳои таълимии бо забони хориҷӣ пешниҳодшуда, аслан дар заминаи робитаи байнифанин, ки зимни таълими забони хориҷӣ дар ин муассисаҳои таълимӣ роҳандозӣ гардида буд, омода ва мавриди санҷиш қарор дода шуданд.

Дар ҷараёни санҷиш маҷмуи машқҳо, ҳам барои кори хаттӣ ва ҳам барои нутқи шифоҳӣ таҳия гардида, ҳангоми гузаронидани машғулиятҳои санҷишӣ ба таври васеъ истифода бурда шуданд. Дар ҷараёни машғулиятҳо, ҳамчунин, супоришҳои омодашудаи коммуникативӣ барои инкишофи хониши ҳам матнҳои забони хориҷии самтгиришуда ва ҳам барои тақмили гуфтугӯи хонандагон истифода бурда шуданд. Матнҳо ба шакли диалог ва монолог, ҳолатҳои маъмули муошират низ омода шуда, мавриди истифода қарор гирифтанд (с. 126).

Бояд зикр намуд, ки дар рӯйхати адабиёт тамоми сарчашма ва маводи истифодашуда тибқи муқаррарот гурӯҳбандӣ шуда, номгӯии пурраи онҳо оварда шудааст.

Дар баробари комёбиҳо ва натиҷагирҳои арзишманде, ки диссертант муваффақ шудааст, дар диссертатсия баъзе камбудию норасоиҳо низ ҷойдоранд.

1. Дар қисмати мубрамияти мавзӯ хуб мешуд, ки муаллиф ба зарурати омӯзиши забонҳои хориҷӣ, хусусан, забони англисӣ чун ҷузъи муҳими сиёсати давлатӣ дар соҳаи маориф таваҷҷуҳи бештар зоҳир мекард.

2. Дар диссертатсия муаллиф аз манбаъҳои фаровони илмӣ истифода бурдааст, ки ин, албатта, барои мукамал гардидани кори тадқиқотӣ мусоидат намудааст. Вале дар иқтибосҳо аксари муаллифони олимони хориҷӣ ташкил медиҳанд ва истифода аз асарҳои олимони ватанӣ нисбатан кам ба назар мерасанд.

3. Дар диссертатсия баъзе хатоҳои техникӣ ва услубӣ ҷой доранд, ки ислоҳ намудани онҳо ба манфиати кор хоҳад буд.

Бояд зикр намуд, ки эродҳои зикргардида ба арзиши илмӣ таҳқиқоти анҷом додашуда таъсири манфӣ намерасонанд.

Дар маҷмуъ диссертатсия дар сатҳи хуби илмӣ назариявӣ анҷом дода шуда, бо сабки равшану суфтаи забони адабӣ таълиф гардидааст.

Диссертатсия, автореферат ва мақолаҳои илмӣ ҷопшуда доир ба мавзӯи диссертатсия ба талаботи Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдорӣ диссертатсияҳо барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илм ҷавобгӯӣ мебошад.

Хулоса, таҳқиқоти диссертатсионӣ Курбонова Фарангис Абдурахмоновна дар мавзӯи “Асосҳои педагогӣ ҳамгироӣ таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон” кори илмӣ мустақилона баанҷомрасида махсуб шуда, ба талаботи пешбиниамудаи бандҳои дахлдори “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021 №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад ва муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот сазовор мебошад.

Муқарризи расмӣ:

доктори илмҳои педагогӣ, профессори
кафедраи забони олмонӣ

Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон
ба номи С.Айнӣ

Сайфуллаев Х.Г.

Имзои Х. Сайфуллаевро-ро тасдиқ мекунам.

Сардори РК ва КМ МДТ

«ДДОТ ба номи С. Айнӣ»

Мустафозода А.

Маълумот барои тамос: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121; Тел: +992 (37) 224 13 83; +992(918) 65 71 94; E-mail: info@mail.ru, www.tgpu.tj

19.06.2023